LAUSUNTO

Helsinki 9.10.2023

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Viite: HE 14/2023 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi mielenterveyslain ja hallinto-oikeuslain 7 §:n muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:
erityisasiantuntija Mirjami Tran Minh, mirjami.tran@soste.fi, puhelin 040 7040226.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Lausunnon keskeinen sisältö:

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle valmisteilla olevista muutoksista mielenterveyslakiin ja hallinto-oikeuslain 7 §:ään.

- SOSTE kannattaa ehdotettua esitystä, joka vahvistaa potilaan oikeuksia tahdonvastaisessa lääkehoidon määräämisessä.
- SOSTE pitää perusteltuna lausuntokierroksen jälkeen tehtyjä muutoksia laajentaa hallintopäätös koskemaan lääkehoitoa sekä säännöllisissä että akuuteissa tilanteissa ja hallintopäätöksen antamista potilaan pyynnöstä.
- SOSTE pitää tärkeänä, että hallinto-oikeuslakia muutetaan niin, että hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen, kun kyse on potilaan psyykkisen sairauden lääkehoidon toteuttamisesta hänen tahdostaan riippumatta.

Lausunto:

SOSTE pitää perusteltuna tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa hoidossa olevien potilaiden oikeusturvan parantamista edellyttämällä kirjallisen päätöksen tekemistä psykiatrisesta lääkehoidosta silloin, kun potilas vastustaa lääkehoitoa tai kun potilaan tahdosta ei saada selvyyttä, tai kun potilas muutoin pyytää saada päätöksen. Pakkokeinojen käyttö on sairaanhoidossa aina viimesijainen keino, mikäli potilaan oman edun mukaiseen lääkitykseen ei voida päästä yhteisymmärryksessä.

Kuten valmistelutöissä todetaan, muutoksenhakumahdollisuudella voi olla positiivinen vaikutus potilaan itsemääräämisoikeuden toteutumiseen jo lääkehoidon antamista harkittaessa, siitä potilaan kanssa keskusteltaessa sekä siitä päätettäessä. Velvoite hallintopäätöksen antamiseen ja muutoksenhakumahdollisuus korostaa ensisijaista velvoitetta aina pyrkiä yhteisymmärrykseen potilaan hoidossa. Hoitoon sitoutumisen kannalta vapaaehtoisesti ja yhteisymmärryksessä toteutettu hoito on potilaan kannalta aina parempi vaihtoehto kuin tahdonvastaiset menettelyt. Esitys vahvistaa siten potilaan oikeuksia tahdonvastaisessa lääkehoidon määräämisessä. Lääketieteellisesti hyväksyttävä psyykkisen sairauden lääkehoito voidaan kuitenkin aloittaa päätöksen perusteella potilaan tahdosta riippumatta. On perusteltuja tilanteita, joissa tarvitaan tahdosta riippumattomia keinoja potilaan terveyden turvaamiseksi.

SOSTE piti aiemmassa lausunnossaan perusteltuna jättää akuuttitilanteet esityksen ulkopuolelle. Selkeän säännöllisen lääkityksen määritelmän puuttuessa SOSTE pitää

järkevänä lausuntopalautteen perusteella muokattua ratkaisua, jossa hallintopäätös koskee lääkehoitoa kaikissa niissä tilanteissa, joissa potilas vastustaa lääkehoitoa tai hänen tahdostaan ei saada selvyyttä taikka potilas muutoin pyytää päätöstä. SOSTE kannattaa viimeksi mainittua lisäystä siitä, että hallintopäätös annetaan myös potilaan pyynnöstä, ja että potilaalle on osana potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 5 §:ssä tarkoitettua selvitystä kerrottava mahdollisuudesta saada asiasta hallintopäätös. On välttämätöntä, että riittävän lääketieteellisen asiantuntemuksen varmistamiseksi hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen, kuten ehdotetussa hallinto-oikeuslain muutoksessa esitetään.

Mielenterveyslain muutos lisää hoitavan lääkärin ja mahdollisesti muiden potilaan hoitoon osallistuvien sekä sairaalan hallinnon työmäärää. Lomakkeen tulee olla lääkärille mahdollisimman helppo täyttää, jotta se ei vie perusteettoman paljon aikaa muulta työltä. Suomessa on vakava pula psykiatreista, ja SOSTE haluaa kiinnittää huomiota siihen, että psykiatripulaan tulee löytää ratkaisuja.

SOSTE pitää tärkeänä itsemääräämisoikeuslainsäädännön laajempaa uudistamista ja edistämistä, joka on mainittu myös hallitusohjelmassa. Potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan perusoikeuksien rajoittamista koskeva lainsäädäntö on puutteellista eikä vastaa perustuslain tai kansainvälisten sopimusten vaatimuksia. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden oikeusturvassa on aukkoja, ja henkilöstö joutuu toimimaan käytännön tilanteissa epäselvin valtuuksin. Somaattisten sairauksien hoidossa ja sosiaalipalveluissa rajoitustoimenpiteiden käytöstä säätäminen on tärkeää sekä asiakkaiden, potilaiden että henkilökunnan oikeusturvan kannalta.

.